Twierdze: OD-NOWA. W Krakowie rozmawialiśmy o przyszłości dziedzictwa fortecznego

2026-09-25

Jak historyczne fortyfikacje mogą funkcjonować we współczesnym mieście? Jak nadać im nowe funkcje, zachowując ich historyczną wartość? I jak doświadczenia poszczególnych miast mogą pomóc w dalszym rozwoju dziedzictwa fortecznego? O tym rozmawiali uczestnicy międzynarodowej konferencji „TWIERDZE: OD-NOWA. FORTRESS: REUSED. Dziedzictwo – Społeczność – Turystyka”, która 24 września odbyła się w Forcie 52a Jugowice w Krakowie.

Spotkanie było okazją do wymiany doświadczeń pomiędzy przedstawicielami miast, instytucji kultury, organizacji zajmujących się dziedzictwem, środowiska naukowego i turystyki z Polski oraz innych krajów europejskich. Wydarzenie było także swoistym podsumowaniem wieloletnich działań podejmowanych na rzecz ochrony, rewitalizacji i ponownego wykorzystania obiektów fortecznych.

Od fortyfikacji do nowych funkcji

Jednym z najważniejszych wątków konferencji była droga, jaką poszczególne forty i całe zespoły fortyfikacyjne musiały przejść, aby mogły dziś pełnić nowe funkcje.

Prelegenci nie skupiali się wyłącznie na efektach przeprowadzonych przemian. Opowiadali przede wszystkim o procesie – kolejnych etapach pracy, podejmowanych decyzjach, napotykanych trudnościach i wyzwaniach, które trzeba było pokonać, aby historyczne obiekty mogły zostać zachowane i jednocześnie otworzyć się na współczesnych użytkowników.

Pani Karolina Cynkar przedstawiła doświadczenia Twierdzy Przemyśl i drogę, która doprowadziła do uznania jej za Pomnik Historii. Dr inż. Katarzyna Pałubska opowiedziała o działaniach związanych z Twierdzą Srebrna Góra i jej drogą w kierunku wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Z kolei przykłady z Europy pokazały, jak fortyfikacje mogą wpływać na rozwój całych miast.

O przemianach Alba Iulia i roli tamtejszej twierdzy w zmianie charakteru miasta mówił Mihai Belală, natomiast Brigida Pagani przedstawiła historię przemian Fortu Marghera w Wenecji. Prof. Nataša Urošević przybliżyła natomiast doświadczenia Puli i znaczenie ponadnarodowej współpracy na rzecz wspólnego europejskiego dziedzictwa kulturowego.

Wszystkie te przykłady, choć różne pod względem skali i sposobu działania, pokazały, że problemy i wyzwania związane z zachowaniem oraz współczesnym wykorzystaniem fortyfikacji są często podobne. Doświadczenia poszczególnych miejsc spotkały się więc ze szczególnym zainteresowaniem i zrozumieniem uczestników.

Twierdza Kraków – więcej niż atrakcja turystyczna

Jednym z ważnych tematów konferencji była współczesna rola Twierdzy Kraków. W swoim wystąpieniu Natalia Kulec-Greń, Dyrektor Wydziału ds. Turystyki Urzędu Miasta Krakowa, zwróciła uwagę na

podwójny charakter krakowskich fortyfikacji. Twierdza pozostaje ważnym produktem turystycznym, ale jednocześnie coraz mocniej staje się częścią codziennego życia miasta.

To właśnie połączenie funkcji turystycznych ze społecznymi, edukacyjnymi i rekreacyjnymi może decydować o trwałości i wartości tego dziedzictwa. Przyszłość Twierdzy Kraków nie musi oznaczać dążenia do zwiększania liczby odwiedzających za wszelką cenę. Równie istotne jest wzmacnianie jej znaczenia dla mieszkańców oraz rozwijanie współpracy pomiędzy wszystkimi podmiotami, które mają wpływ na jej funkcjonowanie.

Takie spojrzenie dobrze wpisywało się w główny temat konferencji – poszukiwanie sposobów na to, aby historyczne fortyfikacje mogły otrzymać nowe funkcje i nowe życie, pozostając jednocześnie ważnym elementem dziedzictwa.

Twierdze a turystyka zrównoważona

Szczególnie interesująca dyskusja rozwinęła się podczas panelu „Od obrony do wspólnoty. Współczesna rola twierdz”.

W rozmowie, moderowanej przez Panią Ewelinę Pędziwiatr z Fundacji Polish Heritage, spotkali się przedstawiciele różnych miast, organizacji i środowisk zajmujących się dziedzictwem fortecznym. Rozmawiano między innymi o tym, jak znaleźć równowagę pomiędzy ochroną zabytkowych obiektów a ich współczesnym wykorzystaniem.

Jednym z ważnych głosów w dyskusji było stwierdzenie, że obiekty forteczne w szczególny sposób wpisują się w ideę turystyki zrównoważonej. Ich wykorzystanie nie musi bowiem oznaczać tworzenia nowych atrakcji od podstaw – przeciwnie, pozwala korzystać z istniejącego dziedzictwa, przywracać do życia historyczne przestrzenie i jednocześnie wzmacniać ich znaczenie dla mieszkańców oraz lokalnych społeczności.

Nie szukać nowych wyzwań, ale korzystać z doświadczeń

Podsumowując konferencję, dr inż. arch. Krzysztof Wielgus, badacz i popularyzator Twierdzy Kraków, zwrócił uwagę na potrzebę syntezy dotychczasowych doświadczeń.

Po latach działań podejmowanych w różnych europejskich twierdzach warto nie tylko poszukiwać kolejnych wyzwań, ale również spojrzeć na to, co już zostało osiągnięte, wyciągnąć wnioski i korzystać z wiedzy zgromadzonej przez osoby i instytucje, które przez lata pracowały nad zachowaniem i nowym wykorzystaniem fortyfikacji.

W tym kontekście pojawiła się również perspektywa dalszej współpracy i nadzieja na rozwój działań związanych z wpisem fortec z tej części Europy na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Wspólne doświadczenia, wspólna przyszłość

Konferencja „TWIERDZE: OD-NOWA” pokazała, że pomimo różnic pomiędzy poszczególnymi miejscami, wiele europejskich zespołów fortecznych mierzy się z podobnymi pytaniami: jak chronić,

jak udostępniać i jak nadawać nowe życie obiektom, które powstały w zupełnie innych realiach niż te, w których funkcjonujemy dzisiaj?

Spotkanie w Forcie 52a Jugowice było okazją nie tylko do zaprezentowania gotowych rozwiązań, ale przede wszystkim do wymiany doświadczeń i rozmowy o drodze, która do tych rozwiązań prowadziła. Pokazało również, jak wiele można zyskać, gdy doświadczenia poszczególnych miast, instytucji i organizacji stają się częścią wspólnej wiedzy.

Dziękujemy wszystkim prelegentom, panelistom i uczestnikom za udział, inspirujące rozmowy i podzielenie się doświadczeniami. Szczególne podziękowania kierujemy do partnerów wydarzenia – Zarządu Budynków Komunalnych w Krakowie, Centrum Ruchu Harcerskiego – oddziału Muzeum Krakowa oraz Małopolskiej Organizacji Turystycznej.

Konferencję zorganizował Wydział ds. Turystyki Urzędu Miasta Krakowa w ramach projektu SCT HUB – Codesign the Future of Sustainable Cultural Tourism, współfinansowanego przez European Urban Initiative.